

Turkish Studies **Educational Sciences**

Volume 14 Issue 1, 2019, p. 15-39
DOI: 10.7827/TurkishStudies.14820
ISSN: 2667-5609
Skopje/MACEDONIA-Ankara/TURKEY

INTERNATIONAL
BALKAN
UNIVERSITY

EXCELLENCE FOR THE FUTURE
IBU.EDU.MK

Research Article / Araştırma Makalesi

Article Info/Makale Bilgisi

✍ **Received/Geliş:** Ocak 2019

✓ **Accepted/Kabul:** Şubat 2019

✍ **Referees/Hakemler:** Doç. Dr. Kader SÜRMELİ - Doç. Dr. Fatih ÖZDEMİR - Dr. Öğr. Üyesi Adem YÜCEL -
Dr. Öğr. Üyesi Nihan DEMİREL

This article was checked by iThenticate.

OKUL ÖNCESİNE YÖNELİK HAREKETLİ MASAL KİTAPLARI İLLÜSTRASYONLARININ TASARIMI VE BİR MASAL KİTABI UYGULAMASI

Gökçe ARİFOĞLU - Ata Yakup KAPTAN***

ÖZET

Hareketli masal kitaplarının, çocukların bilişsel yeteneklerini olumlu yönde geliştirerek, yaratıcı hayal gücünü zenginleştirip kitap sevgisini oluşturarak, çevresiyle daha kolay iletişim sağlamasına yardımcı olacağı düşünülmektedir. Çocuk gelişimi için bu denli önemli olduğu düşünülen hareketli kitapların illüstrasyon tasarım özellikleri incelenerek örnek bir masal kitabının hazırlanması araştırmanın temel amacını oluşturmaktadır. Bu çalışma; konu ve kullanılan illüstrasyon açısından Türk kültürüne ait öğeleri içerisinde barındıran bir temayla, okul öncesi dönem çocukları için bir uzman tarafından Türkiye’de hazırlanmış ilk hareketli kitaplardan biri olma açısından da önemli olduğu düşünülmektedir. Araştırmada, 2011-2017 yılları arasında okul öncesi dönem çocuklarına yönelik telif hakkı satın alınıp yayınlanan yedi ayrı hareketli masal kitabına yer verilmiştir. Belirlenen hareketli masal kitaplarından altısı yerli yayınevleri tarafından yayın hakları satın alınıp Türkçeye çevrilen yabancı kitapları oluşturmaktadır. Yedinci kitap ise, her aşaması Türkiye’de hazırlanmış ve Türk Kültür öğelerini içinde barındıran yerli hareketli masal kitabı olarak çalışmaya dahil edilmiştir. İllüstrasyon ve hareketli parçalar bakımından iyi tasarlandığı ya da tasarım sorunlarının olduğu düşünülen yedi hareketli masal kitabının analizi, araştırmaya anlamlı bir boyut katabileceği düşünüldüğü çalışma kapsamına dahil edilmiştir. Araştırma dahilinde tez konusuyla ilgili; yurt içi ve dışı basımlı üç boyutlu hikaye kitapları, dergi, makale, yurt içi ve yurt dışı tez, bildiri, kitap ve internet kaynaklarından faydalanılarak veriler elde edilmiştir.

* Arş. Gör., Recep Tayyip Erdoğan Üniversitesi, E-posta: gokce.arifoglu@erdogan.edu.tr

** Prof. Dr. OMÜ Eğitim Fakültesi Güzel Sanatlar Eğitimi Bölümü, E-posta: aykaptan@yahoo.com

Araştırmada; Türkiye’de pek fazla gelişim gösterememiş ama yurtdışında oldukça zengin bir tarihi geçmişi olan hareketli masal kitaplarının yapımı ve illüstrasyon tasarım özellikleri incelenmektedir. Bu doğrultuda, araştırmacının sonucunda üç boyutlu ve hareketli bir masal kitabı hazırlanmıştır. Araştırmacı tarafından tasarlanan hareketli ve 3 boyutlu masal kitabının grafiksel olarak iç ve dış yapı tasarım özelliklerinin, okul öncesi çocukların düzeyine uygunluğu, araştırmacı tarafından belirli ölçütler dikkate alınarak geliştirilen uzman değerlendirme formu ile tespit edilmiştir. Bu kapsamda iki Grafik Tasarım alan uzmanının görüşlerine başvurularak, tasarlanan masal kitabının iç yapı özelliklerini “tema, konu, kahramanlar, plan ve üslup” açısından ve dış yapı özelliklerini “kitabın boyutu, sayfa düzeni, harfler, illüstrasyonlar ve kapak (kâğıt, cilt)” açısından uygun değil, biraz uygun, uygun ve tamamen uygun şeklinde değerlendirmeleri istenmiştir. Alan uzmanları tarafından yapılan değerlendirmenin sonucu, tasarlanan hareketli ve 3 boyutlu masal kitabının grafiksel olarak iç ve dış yapı tasarım özelliklerinin okul öncesi çocukların düzeyine uygun olduğunu ve tasarım açısından güvenilir sonuçlar verdiğini göstermiştir. Hareketli masal kitapları, okul öncesi dönem çocuklarının hem bilişsel hem de fiziksel gelişimlerine olumlu anlamda katkı sağlayacağı, ayrıca eğitim ve öğretim için ideal interaktif bir materyal olacağı elde edilen bulgularla belirlenmiştir.

Anahtar Kelimeler: Pop up Kitap, Hareketli kitap, Okul Öncesi

DESIGNING ILLUSTRATED POP UP BOOKS FOR PRESCHOOL CHILDREN AND A POP UP BOOK DESIGN

ABSTRACT

It is thought that animated fairy tale books will help children to develop easier communication with their environment by improving their cognitive abilities in a positive way, enriching creative imagination and creating a love of books. The main aim of the study is to prepare a sample fairy tale book by examining the illustration design features of animated books thought to be so important for child development. This work; in terms of the problem and the illustration of elements of Turkish culture in hosting a theme, by an expert for preschool children in terms of being one of the first movable books were written in Turkey is thought to be important. In the research, between the years 2011-2017, seven different animated story books were purchased and published for the preschool children. Six of the identified animated fairy tale books are foreign books which are purchased by domestic publishing houses and are translated into Turkish. The seventh book, prepared in every stage of Turkey and the Turkish hosts in their native cultural elements were included in the study as animated tale book. The analysis of seven movable fairy tales, which are thought to be well designed or have design problems in terms of illustration and animated parts, are included in the study considering that they can add a significant dimension to the research. In relation to the thesis topic; domestic and foreign printed three-dimensional story books, magazines, articles, domestic and international dissertations, papers, books and data were obtained by using the internet resources.

In the study, the construction and design characteristics of animated storybook illustration with a rich history abroad are examined, which does not show much development in Turkey. As a result of this study, a three-dimensional and mobile tale book was prepared. The feasibility of the internal and external design features of the animated and 3D story book designed by the researcher was determined by the expert evaluation form which was developed by the researcher taking into consideration the specific criteria. In this context, two Graphic Design field experts were asked to refer to the ideas of the designed interior design of the fairy tale book "theme, subject, heroes, plan and style" and in terms of the external structure characteristics "book size, page layout, letters, illustrations and cover (paper, skin)" in terms of a suitable, appropriate and completely appropriate. The results of the evaluation by the field experts showed that the design of the animated and 3-dimensional tale book is in accordance with the level of pre-school children's graphic design and gives reliable results in terms of design. Animated fairy tale books were determined with the help of the findings that it would contribute positively to both cognitive and physical development of preschool children and also to be an interactive material ideal for education and training.

STRUCTURED ABSTRACT

The children's books, which lasted for a long time from past to present, have a very moving process. This process shows a positive development in the literature of the world and in the literature of our country. Scientific research for child development has increased and sensitivity has increased.

In our country, it can be said that children 's publications have become a separate specialty branch, children bookstores, children' s libraries, children book fairs, publishers publishing children 's publications, and the increase in the number of children' s books are the positive developments in terms of providing better books to children.

The pop-up books, which we refer moving books, have not developed much in our country, but have a rich history in the world literature. Moving books are prepared according to the principle of preparing three-dimensional on a two-dimensional background. Motion, depth, and the perspective are, the important elements in the design of the space. And also it is editing, composition, paper features, paper folding rules, printing and assembly techniques are just as important. The first moving book design example is seen in the 13th century when the world literature is examined. Moving boks are remembered in the history of children's literature with names such as a pop-up book or a three-dimensional book.

When the development of pop-up books from past to present is examined; It has been observed that children develop their cognitive abilities in a positive way, enrich their creative imagination, create a love of books, and become one of the visual communication objects that will help them to communicate more easily with their environment. It is determined that the types of movable books we learned about the positive effects on perception were prepared in order to understand scientific complex subjects at first, but it is now used as a

communication object which enables them to evaluate their entertainment and leisure time for mostly young children with the development of technology and the continuation of studies in the field of child education..

In the literature survey and also in field studies, it is observed that there are almost no studies in Turkey that can be used as examples of the types of moving books. Publishing houses are generally offered abroad by adapting the royalties and projects they buy from abroad. It is thought that good examples can be prepared in our country with the development of technical information like complex fiction structure and paper engineering. From this point of view, in the research; the basic design features of animated fairy tale books illustrations for pre-school are examined and a fairy tale book that can set an example is applied.

It is thought that animated fairy tale books will help children to develop easier communication with their environment by improving their cognitive abilities in a positive way, enriching creative imagination and creating a love of books. The main aim of the study is to prepare a sample fairy tale book by examining the illustration design features of animated books thought to be so important for child development.

The basis of human education is laid in the pre-school period. According to Yılmaz (2003), pre-school education is a systematic education process that helps children with in 0-72 months to guide all their development in accordance with the cultural values of the society, help them in the process of reasoning by increasing emotion development and perception power, develops creativity, and gains self-expression and self-control.

This study was limited to preschool children in the 36-72 month group. In the research, between the years 2011-2017, seven different animated tale books, which are copyrighted to preschool children, are published. Six of the identified movable fairy tale books (HMK1-HMK7) constitute foreign books which are purchased and published by Turkish publishers. The book was encoded as HMK7, prepared at every stage of Turkey and the Turkish hosts in their native cultural elements were included in the study as moving tale book.

The analysis of seven moving tale books, which are thought to be well designed or have design problems in terms of illustration and moving parts, are included in the study considering that they can add a significant dimension to the research.

In the study, a qualitative research method was chosen. A case study of qualitative research designs was used in accordance with the purpose of the study. Domestic and foreign printed three-dimensional story books, journals, articles, domestic and foreign thesis, papers, books and data were obtained by using the internet resources. The construction and design characteristics of animated storybook illustration with a rich history abroad are examined, which does not show much development in Turkey. As a result of this study, a three-dimensional and mobile tale book was prepared.

The sample of the three dimensional moving tale book prepared within the scope of the research has been sent to two faculty members who are expert in their field in order to evaluate the internal and

external structure characteristics graphically through the “expert evaluation form. The reliability of the evaluation among the experts was calculated by taking into consideration the formula of) reliability = (consensus/ consensus + disagreement x 100 views) of Miles and Huberman (1994, p.64).

Illustration studies and three-dimensional application were prepared by the researcher himself and support was given for the writing of the determined tale. Interviews, observations and written documents from the data collection methods used in qualitative research were used during the study and comments were given in the light of the findings.

As a result of the study, it is seen that almost all of the movable and three-dimensional story books prepared for preschool children who are offered for sale in the market are foreign publications. Gönen et al. (2014) found that the prices of the books, which appealed to multiple senses and were put on sale with additional material such as toys / puppets, were found to be higher. This situation can be explained by the high cost of book production and the cost of the copyright of translation books. However, the fact that sufficient infrastructure and education, domestic, cheaper production can be done with a sample study is shown. Çakmak Güleç and Geçgel (2006) stated that, 12-15 cm books in a small group, 16-22 cm in the middle books, books longer than 22 cm can be grouped as large size. As a result of many investigations, it was understood that children had different tastes. Some children prefer small size books, while another child can choose a large book. According to Becker (1974) with, large-size books, the child's reading of the book allows the child to follow the picture better. Considering the level of development and achievements of the age group, it is concluded that the content and the fiction are important together with the size of the book. Gönen et al. (2014) said that, picture books prepared for 0-3 year-old children should be prepared in accordance with the developmental needs of the child in terms of physical, illustrative and content characteristics. Koca, (2014) stated that, children should be presented to children by enabling them to create themselves freely (think, laugh, enjoy, fantasize, etc.). Books, language and visual characteristics of children as well as art and thinking education should support the process as interpreted.

Şimşek, (2016) said that, in the issue of pre-school publications, children should be selected from the immediate environment, mother, father, brother love, natural events, animals and extraordinary objects and events should be processed. The attention span of preschool children is short. For this reason, it is necessary to take this into consideration in the content of a good children's book, to be told as little words as possible (Koca, 2014). For this reason, it is thought that children's books, which are prepared in three dimensions, can transfer difficult and complicated subjects in a more effective and fun way. The captain (2006) states that the emphasis is on intensifying the movement in the design, and that the student's interaction is constantly broken by the pauses and explosions. In three-dimensional books, the emphasis can be found both through illustrations and it is seen that this effect can be given by moving parts. It is thought that, as in the sample book prepared by the researcher, each page is designed with different

fiction, and the interaction between the child and the book can be kept alive.

According to many researches, the story books prepared for children provide positive contributions to children in terms of providing concept and visual perception experiences, creativity and problem solving skills when necessary (Alpöge, 2003; Aslan, 2006; Baker, Scher and Mackle, 1997; Civaroglu, 2000; Dağlıoğlu & Çakmak, 2009; ; Dilidüzgün, 2003; İpek-Yükselen and Bencik-Kangal, 2011; Kiefer, Heppler, Hickman and Hucks, 2007; Leech and Rowe, 2014; Özyar, 2012; Sever, 2015; Tanju, 2010; Turla, 2015).

The feasibility of the internal and external design features of the moving and 3D story book designed by the researcher was determined by the expert evaluation form which was developed by the researcher taking into account the specific criteria. In this context, two graphic design experts applied to the views of the field design, designed the interior features of the book, theme, subject, heroes, plan and style in terms of the external structure of the “book size, page layout, letters, illustrations and cover (paper, skin). The results of the evaluation conducted by the experts are presented in Table 1.

Table 1: Results of Expert Evaluation for Illustration of Moving Fairy Tale Book Prepared for Pre-School

categories	themes	Evaluation							
		I. Expert				II. Expert			
		N. A.	L.A.	A.	C. A.	N. A.	L. A.	A.	C. A.
Internal structure	Theme				X				X
	Topic				X				X
	Heroes (Main characters)				X				X
	Plan				X				X
	Wording			X					X
External Structure	Book Size				X				X
	Page layout				X				X
	Characters (text)				X				X
	Illustrations				X				X
	Cover			X					X

Abbreviations : (N.A: Not appropriate, L.A: a Little appropriate, A: Appropriate, C.A: Completely appropriate)

When Table 1 is examined, it is seen that the field experts generally evaluate the internal and external characteristics of the fairy tale book in the “appropriate and completely appropriate” Table range. The reliability coefficient for the evaluation by field experts was calculated separately for each category by taking into account the formula Miles reliability = (consensus / consensus + disagreement) X 100 X of Miles and Huberman (1994, p.64). For this reason, the reliability for the internal structure category was 80% and the reliability for the external structure category was calculated as 80%. Miles and Huberman (1994, p.64) emphasize that compliance should be at least 70% in the evaluation of experts. The results of the evaluation by the field experts show that three dimensional tale book graphically reflects the internal

and external characteristics of the preschool children and gives reliable results in terms of design.

When the development of three-dimensional and moving books from past to present is examined, it has been observed that children develop their cognitive abilities in a positive way, enrich their creative imagination, create a love of books, and become one of the visual communication objects that will help them to communicate more easily with their environment.

In the literature researches, we have learned the positive effects of perception on the moving book types in the beginning, in order to understand the complex issues in the field of positive science for adults only, but with the rapid development of technology and the continuation of the studies in the field of preschool children, nowadays, children and young people can enjoy their leisure time. It is determined that it is used as a communication object that provides its evaluations.

The designs of the three-dimensional fairy tale books and the editing of the book must be appropriate to the child's level of creativity and development, and the child should be able to love the book. In making the illustrations, the designer must establish an infrastructure suitable for the working discipline of movement and mechanism. In this context, movement diversity and different types of pop ups should be preferred. The differences in movement between the pages will keep the child's interest in this way and will enable the child to interact more with the book.

With findings obtained from the research about the pre-school period; This period showed that the visual materials prepared for the children contribute positively to the creativity level of children. Pop up books are thought to inspire children by activating multiple senses. Moving, three-dimensional forms will be a creative material for the 'pre-schoolers' children to be familiar with books. The fact that books are a source of information as well as a sense of fun will support them to be more intertwined in later times.

Moving fairy tale books will contribute positively to both cognitive and physical development of pre-school children, and will be an ideal interactive material for education and training. Güzel and Kurtulan (2017) said, in their study that, children's cognitive and social skills are closely related to children in early childhood according to age groups. This eclectic situation shows the diversity and content of the materials used in learning. It is thought that moving books will be an alternative material in this context.

Almost all the moving tale of copyright books available on the market in Turkey printed in China. It has been seen that publication rights have been translated again into Turkish. In most of them, there is no expression of the age group of the book. To Ciftci (2013), direct access to the educational purpose of children's books is directly related to the selection of books at the appropriate age level. For this reason, presenting age group proposal in preschool story books will support concept development (Balat, Kılıç, 2017).

It is thought that all visual written materials prepared for pre-school children (36-72 months) will be designed on the basis of their

developmental characteristics and gains by taking the Preschool Education Program prepared by the Ministry of National Education (MEB).

The followings are the suggestions that can be applied when the results of the research that examines the design problems of the pre-school stories and the situations in the editing stage are examined:

In line with the foreign moving fairy tale books printed abroad, it is recommended to support the designers to prepare native moving fairy tale books that contain Turkish cultural elements when certain conditions are met in our country.

In the literature survey and also in field studies, it is observed that there are almost no studies in Turkey that can be used as examples of the types of moving books. Publishing houses are generally offered abroad by adapting the royalties and projects they buy from abroad. It is suggested that good examples can be prepared in our country with the development of technical information such as complex fiction structure and paper engineering.

It is possible to open departments in the field of illustration and children's book illustrations in certain academic units which can meet the requirements by Higher Education Council (YÖK); It is suggested that qualified and specialized designers can be trained for children's broadcasting. It is also thought that paper engineering and assembly information required for the moving book type can be chosen as the subject matter in these sections.

It is suggested that all individuals who design, draw and publish a fairy tale book prepared for preschool children should be more sensitive and educated in preparing qualified children's books.

Moving books can be used by, preschool children (36-72 months) even if they can not read and write pages, the fun of the content is thought to leave even permanent effects. It can be seen that it can be more supportive for creativity, to actively involve the child in the story and to enable activities to support motor development. It is suggested that educators can use mobile books as interactive material.

Keywords: Pop up Book, Moving Book, Pre-school

GİRİŞ

Geçmişten günümüze bir seyir süren resimli çocuk kitapları, oldukça devinim gösteren bir süreç geçirmiştir. Bu süreç, gerek dünya edebiyatında gerekse ülkemiz edebiyat alanında olumlu bir gelişim grafiği göstermektedir. Çocuk gelişimi için bilimsel araştırmalar daha artmış, bu konudaki hassasiyetin büyümüş olduğu gözlenmektedir.

Cumhuriyetin kurulmasının ardından birçok inkılap ile yeni bir dönem başlamıştır. Yeniliklerden bir tanesi de Arap harfleri yerine Latin kökenli yeni Türk alfabesinin kabul edilmesidir. Bu değişim ile kısa zamanda okuryazar oranı önemli ölçüde artmıştır.

Gönen (2009); Yurdumuzda çocuklar için kitap hazırlanması konusu en yakın tarih olarak Tanzimat döneminde (1839-1876) ele alınmıştır. Yazılı çocuk edebiyatının gelişmesine kadar; bütün dünya çocukları gibi Türk çocukları da tekerlemeler, bilmeceler, masallar, efsaneler, destanlar gibi sözlü edebiyat ürünlerinden yararlanmışlar bu arada Nasrettin Hoca fıkralarını da

dinlemişlerdir. XIX. yüzyıldan önce çocukla ilgili olarak basılmış “Hayriyye” ve “Lütfiyye” dil ve anlatım bakımından çocukların anlayabileceği düzeyde değildir. Tanzimat döneminde dünya çocuk klasiklerinin Türkçe’ye çevrilmesine başlanmıştır. Bu alanda çok yönlü ve yoğun ürünler ise İkinci Meşrutiyet (1908-1923) döneminde görülür. Bu dönemde, eğitimci Satı Bey ve onun çağrısına uyan şairlerimiz bilinçli olarak çocuk edebiyatımızın temellerini atmışlardır, demektedir.

Bin dokuz yüz yetmiş dokuz yılının Unesco tarafından Dünya Çocuk Yılı ilan edilmesi bu alandaki yayın ve etkinlikleri genişletmiş, çeşitli yayınevleri çocuk yayımlarına yönelmişlerdir.

Böylelikle kitap sayısı ve kalitesi zenginleşmiştir. Ruhsar Barım, Gülçin Alpöge, Fatih Erdoğan, Şükran Oğuzkan gibi çocuk kitapları alanında eğitim almış yazarlar resimli kitap yazmış ve resimlemişlerdir. Bazı yayınevleri de gelen talepler doğrultusunda ressam-yazar işbirliği kurulmasına dikkat etmeye başlamıştır (Gönen, 2009).

Ülkemizde çocuk yayınlarının ayrı bir uzmanlık dalı haline gelmesi, çocuk kitabevleri, çocuk kütüphaneleri, çocuk kitabı fuarlarının, çocuklara yönelik yayın yapan yayınevlerinin açılıp, sayısının artması çocuklara daha iyi kitaplar iletilmesini sağlamak açısından olumlu gelişmeler olduğu söylenebilir.

Hareketli kitap olarak da ifade ettiğimiz pop-up kitaplar, ülkemizde pek gelişim gösterememiş ama dünya literatüründe oldukça zengin bir tarihe sahip olmuştur. Hareketli kitaplar, iki boyutlu bir zemin üzerinde üç boyutlu olarak hazırlama prensibine bağlı olarak hazırlanır. Hareket, derinlik, perspektif, espas tasarımındaki önemli öğeleri oluşturmaktadır. Bunun yanı sıra; Kurgusu, kompozisyonu, kağıt özellikleri, kağıt katlama kuralları, basım ve montaj teknikleri de bir o kadar önemlidir. İlk hareketli kitap tasarımı örneği dünya literatürü incelendiğinde 13. yüzyılda görülmektedir. Hareketli kitaplar; açılır kitap, üç boyutlu kitap ya da pop-up kitap gibi isimler ile çocuk edebiyatı tarihinde anılmaktadır.

Rubin’e (2010) göre; Bireyler bilgileri duyu organlar sayesinde algılarlar. Daha çok duyuya hitap eden hareketli kitapların sağladığı bilgiler ve deneyimler de daha akılda kalıcıdır. Çünkü hareketli kitaplar, hem görsel tecrübelerin hem dokunma hissinin yaşanmasının yanı sıra merak ve keşfetme isteğini de tatmin eder. Kişinin kendi elleriyle aktifleştirdiği hareketli parçalar ya da sürpriz illüstrasyonlar el ve gözü, aksiyon ve reaksiyonu, merak ve keşfetmeyi bir araya getirir.

Geçmişten günümüze pop-up kitaplarının gelişimi incelendiğinde; Çocukların bilişsel yeteneklerini olumlu yönde geliştirdiği, yaratıcı hayal gücünü zenginleştirerek kitap sevgisini oluşturduğu, çevresiyle daha kolay iletişim sağlamasına yardımcı olacak görsel iletişim nesnelerinden biri olduğu gözlemlenmiştir.

Algı üzerindeki olumlu etkilerini öğrendiğimiz hareketli kitap türlerinin, başlangıçta sadece yetişkin bireyler için bilimsel karmaşık konuları anlamaları doğrultusunda hazırlandığı, fakat teknolojinin gelişmesi ve çocuk eğitimi alanında çalışmaların devam etmesiyle günümüzde artık çoğunlukla küçük yaşta çocuklar için eğlence ve boş vakitlerini değerlendirmelerini sağlayan bir iletişim nesnesi olarak kullanıldığı belirlenmiştir.

Hareketli kitapların, küçükten büyüğe herkesin severek kullandığı bir görsel iletişim nesnesi olduğu günümüzde artan popülerliğinden de kolayca anlaşılabilmektedir.

Hazırlanacak hareketli masal kitaplarının tasarımları ve kurgusu, çocuğun yaratıcılık düzeyine uygun olmalı ve çocuğa kitabı sevdirmelidir. Tasarımcı, illüstrasyonları yaparken hareket ve mekanizmanın çalışma disiplinine uygun bir alt yapı oluşturmalıdır. Bu bağlamda hareket çeşitliliği ve farklı pop up kitap türleri tercih edilmelidir. Sayfalar arasındaki hareket farklılıkları çocuğun ilgisini böylelikle daimi aktif tutacak, çocuğun kitapla daha çok etkileşimini sağlayacaktır.

Yapılan literatür araştırmasında ve de saha çalışmalarında gözlemlenen şudur ki, ülkemizde hareketli kitap türlerine örnek gösterilebilecek çalışmalar neredeyse yoktur. Yayınevleri, genellikle yurt dışından satın aldıkları telif ve projeleri Türkçe'ye uyarlayarak piyasaya sunmaktadır. Karmaşık kurgu yapısı ve kağıt mühendisliği gibi teknik bilgilerin geliştirilmesiyle ülkemizde de iyi örneklerin hazırlanabileceği düşünülmektedir. Bu düşünceden hareketle araştırmada; okul öncesine yönelik hareketli masal kitapları illüstrasyonlarının temel tasarım özellikleri irdelenip, araştırmanın temel amacına uygun, örnek oluşturabilecek bir masal kitabı uygulanmıştır.

Araştırmanın Amacı

Hareketli masal kitaplarının, çocukların bilişsel yeteneklerini olumlu yönde geliştirecek, yaratıcı hayal gücünü zenginleştirecek kitap sevgisini oluşturacak, çevresiyle daha kolay iletişim sağlamasına yardımcı olacağı düşünülmektedir. Çocuk gelişimi için bu denli önemli olduğu düşünülen hareketli kitapların illüstrasyon tasarım özellikleri incelenerek örnek bir masal kitabının hazırlanması araştırmanın temel amacını oluşturmaktadır.

Araştırmanın Gerekçesi

Okul öncesi dönemde masal kitapları çocuğun yaşamında önemli bir yer tutmaktadır. Masallar özellikle okul öncesi dönemde ve ilköğretimde çocukların ilgisini büyük ölçüde çekmektedir. Masalın gizemli havası, serüven dolu fantastik olaylar içermesi, çoğunlukla iyilerin kazanıp kötülerin yenilgiye uğratılması çocuk için masalları ilginç kılar. Başka bir deyişle; masal, çocuğun dünyasına yakın bir dünya sunar. Okul öncesi dönemde, masal kitaplarındaki illüstrasyonlar çocuğun görsel birikiminin oluşmasında etkili olmaktadır.

Okul öncesi dönem ve ilköğretim birinci kademedeki yapılan araştırmalarda elde edilen bulgular; çocukların dış dünyayı algılayışları ve yaratıcılık özelliklerinin birçok etkene göre değişkenlik gösterdiğini, bu değişkenliğin çocukların kişiselleşme süreciyle ilgili olduğunu, çocukta kişilik ve kimlik kazanımının doğru orantılı olarak okul öncesi dönemde biçimlenebildiğini, hazırlanan görsel materyallerin çocukların yaratıcılık düzeyine olumlu katkı yaptığını göstermiştir.

İnsana yönelik eğitimin temeli, okul öncesi dönemde atılmaktadır. Yılmaz (2003)'a göre; okul öncesi eğitimi, "0-72" aylık çocukların, tüm gelişimlerini toplumun kültürel değerleri doğrultusunda yönlendiren, duyguların gelişimini ve algılama gücünü artırarak akıl yürütme sürecinde ona yardımcı olan ve yaratıcılığını geliştiren, kendini ifade etmesini ve öz denetimini kazanmasını sağlayan sistemli bir eğitim sürecidir.

Bir bireyin hayatında önemli ve işlevselliği ileriki yaşlarda da devam eden okul öncesi dönem, araştırma kapsamına bu sebeple dahil edilmiştir.

"Okul öncesi çağda çocukların çevrelerini tanıma, etrafta olup bitenleri anlama istek ve ihtiyaçları çok fazladır" (Demiral, 1986, s. 163). "Okul öncesi çocukların merak ve araştırma duygularını geliştiren, zihinsel yeteneklerini uyarayan, ileriki okul yaşamında başarılı olmalarını sağlayan etkinliklerden birisi de fen ve doğa çalışmalarıdır. Fen ve doğa çalışmaları fen bilimlerine ilişkin bilgilerin çocuğa aktarımı değil, çocuğun fen ve doğa olaylarını yaparak-yaşayarak öğrenmesidir" (Albayrak, 2000, s. 55).

Fen ve doğa olaylarını anlatan eserler, çocuğun, canlı ve cansız varlıklarla dolu dünyamızı erken yaşlarda gerçekçi bir gözle tanımasına, doğanın türlü görünümünü ve zenginliğini kendi yaşantısıyla bağ kurarak öğrenmesine ve giderek onu sevmesine yardım eder. Doğal güzellikleri ve zenginlikleri kavrayan veya sezen, sürekli bir gözlemlerle canlıların hayatını izleyen çocuklarda doğayı koruma bilinci çok daha kolay gelişir (Oğuzkan, 2011).

Yapılan birçok araştırma incelendiğinde, fen ve doğa olaylarının erken yaş dönemlerinde çocuk kitaplarında konu olarak irdelenmesinin oldukça önemli olduğu görülmektedir. Bu bilgiler temel alınarak hazırlanan pop up kitabının konusu, fen ve doğa olaylarından oluşan karma bilgiler ile oluşturulmuştur.

“Üç-dört yaş döneminde, bileşik cümle kurma becerisinin gelişmeye başlamasıyla birlikte çocuklar gün içinde kendilerini bu cümlelerle ifade etmeye yönelirler. Bu dönemde dil oyunlarından, kısa dizeleri söylemekten hoşlanırlar. Bu aşamada çocuklara tekerlemeler, kısa şiirler, bilmeceler okumak faydalı olacaktır” (Koca, 2014, s. 9). Çalışmada hareketli parçalar ile bilmeceli kısımlar oluşturularak ve temayla ilgili kısaca bilgi edinme sağlanmıştır. Çocuğun hem düşünme hem de hayal etme becerisi bilmece ile aktif tutulacağı düşünülmektedir.

Bir şeyin adını söylemeden, bazı özelliklerini üstü kapalı bir biçimde anlatarak onun ne olduğunu bilmeyi, dinleyene veya okuyana bırakan oyun, eğlence olarak tanımlayan bilmece, Türk halk edebiyatı içerisinde önemli bir yere sahip edebi türlerden biridir (Yalçın ve Aytaş, 2005). Yapılan araştırmalarda, çocukların üç yaşından sonra bir zeka oyunu olan bilmecelerle ilgilenmeye başlar. Bir bilmecenin ne ile ilgili olduğunu bulmaya çalışmak çocukları düşündürür, varlıkların niteliklerini kavramalarını sağlar. Konuşma ve dinleme becerilerinin gelişmesine katkıda bulunur (Erdal ve ark., 2007; Karakaş, 2010; Sever, 2002.)

Ayrıca bu çalışma; konu ve kullanılan illüstrasyon açısından Türk kültürüne ait öğeleri içerisinde barındıran bir temayla, okul öncesi dönem çocukları için bir uzman tarafından Türkiye’de hazırlanmış ilk hareketli kitaplardan biri olma açısından da önemli olacağı düşünülmektedir.

Kapsam ve Sınırlılıklar

Bu araştırma 36-72 ay gurubunda bulunan okul öncesi dönem çocuklarıyla sınırlandırılmıştır.

Araştırmada, 2011-2017 yılları arasında okul öncesi dönem çocuklarına yönelik telif hakkına sahip olarak yayınlanan yedi ayrı hareketli masal kitabına yer verilmiştir. Belirlenen hareketli masal kitaplarından altısı (HMK1-HMK7) yerli yayınevleri tarafından yayın hakları satın alınıp Türkçeye çevrilen yabancı kitapları oluşturmaktadır. HMK7 olarak kodlanan kitap ise, her aşaması Türkiye’de hazırlanmış ve Türk Kültür öğelerini içinde barındıran yerli hareketli masal kitabı olarak çalışmaya dahil edilmiştir.

İllüstrasyon ve hareketli parçalar bakımından iyi tasarlandığı ya da tasarım sorunlarının olduğu düşünülen yedi hareketli masal kitabının analizi, araştırmaya anlamlı bir boyut katabileceği düşünülüp çalışma kapsamına dahil edilmiştir.

Araştırma Modeli

Çalışmada, nitel araştırma yöntemi seçilmiştir. Çalışmanın amacına uygun olarak nitel araştırma desenlerinden durum çalışması kullanılmıştır. Durum çalışması, farklı disiplinlerde farklı şeyleri ifade etmek için kullanılır. Bir olayın yoğun bir şekilde çalışılmasıyla ilgilidir. Katılımcı gözlemleri, derinlemesine görüşmeler ile doküman toplama yoluyla elde edilen ve analiz edilen verilerin derinlemesine ve boylamsal olarak incelenmesini içerir. Durum çalışması diğer araştırma türlerinden farklı olarak nasıl ve niçin sorularını temel alan, araştırmacının kontrol edemediği bir olgu ya da olayı derinlemesine incelemeye olanak veren bir araştırma yöntemidir (Yıldırım ve Şimşek, 2008).

Araştırma dahilinde çalışmayla ilgili; yurt içi ve dışı basımlı üç boyutlu hikaye kitapları, dergi, makale, yurt içi ve yurt dışı tez, bildiri, kitap ve internet kaynaklarından faydalanılarak veriler elde edilmiştir.

Araştırmada; Türkiye’de pek fazla gelişim gösterememiş ama yurtdışında oldukça zengin bir tarihi geçmişi olan hareketli masal kitaplarının yapımı ve illüstrasyon tasarım özellikleri incelenmektedir. Bu doğrultuda, araştırmanın sonucunda üç boyutlu hareketli bir masal kitabı hazırlanmıştır.

Araştırma kapsamında hazırlanan üç boyutlu hareketli masal kitabı örneği, grafiksel olarak iç ve dış yapı özelliklerini “uzman değerlendirme formu” aracılığıyla değerlendirilmesi için alanında uzman iki öğretim üyesine gönderilmiştir. Uzmanlar arasında yapılan değerlendirmenin güvenilirliği Miles ve Huberman’ın (1994, s.64), “güvenirlilik=(görüş birliği/görüş birliği+görüş ayrılığı) x 100” formülü dikkate alınarak hesaplanmıştır.

Alanında uzman olan Eğitim Fakültesi Güzel Sanatlar Eğitimi Bölümü’nden bir öğretim üyesi ve yine alanında uzman olan Güzel Sanatlar Fakültesi Görsel İletişim Tasarımı Bölümünden bir öğretim üyesi olmak üzere iki öğretim üyesi tarafından incelenerek ‘Uzman Değerlendirme Formu’ (Bkz. Ek: 1) kullanılmış, veri toplama materyalinin kapsam geçerliliği bilirkşi değerlendirilmesiyle sağlanmıştır.

İllüstrasyon çalışmaları ve üç boyutlu uygulaması bizzat araştırmacı tarafından hazırlanarak, belirlenen masalın yazımı ile ilgili destek alınmıştır.

Nitel araştırmalarda kullanılan veri toplama yöntemlerinden görüşme, gözlem ve yazılı dokümanlar çalışma sırasında kullanılmış olup, buradan elde edilen bulgular ışığında yorumlara yer verilmiştir.

Hareketli Masal Kitabı Tasarımı Uygulama Örneği

“Okul Öncesine Yönelik Hareketli Masal Kitapları İllüstrasyonlarının Tasarımı ve Bir Masal Kitabı Uygulaması” konulu araştırma kapsamında, alan araştırması yapılarak hareketli ve üç boyutlu bir resimli okul öncesi çocuk kitabı uygulaması tasarımı yapılmıştır. Uygulama için fen ve doğa olaylarının erken yaş dönemlerinde çocuk kitaplarında konu olarak irdelenmesinin oldukça önemli olduğu için mevsimler konusu seçilmiştir. Hikaye metni ve çizimi araştırmacı tarafından hazırlanan “Ela Mevsimleri Öğreniyor” isimli hareketli masal kitabı, 36-72 ay okul öncesi çocuklara hitap etmektedir.

“Ela” ismi, birinci sınıfta eğitim gören çocukların ilk öğrendikleri isim olması dolayısıyla örnek hazırlanan kitabın ana karakterinin ismi olarak seçilmiştir. Hikayenin teması, Ela’ya annesinin mevsimleri öğretmesidir. Verilmek istenen mesaj ise, her mevsimin kendi içinde çok güzel olduğu duygusudur. Belirli parçaların ve sahnelerin hareketli ve üç boyutlu olarak hazırlanması ile kitaba interaktif bir özellik kazandırılarak her sayfaya yeni bir tasarım hazırlanmıştır. Araştırmacı, kitapta çocuğun bakış açısına da zenginleştirmiştir. Bazen yukarıdan ayakkabılarının üzerinden yere bakan bazen de pencereden dışarıyı seyretmesi istenen sahneler tasarlanmıştır. Bu sayfa çeşitliliği kitabı inceleyen çocuk için aktif bir duyu ortamı oluşturmaktadır. Ayrıca sayfalarındaki illüstrasyonlarda kültürel değerlerimize ait bazı çizimleri görmek mümkündür.

“Ela Mevsimleri Öğreniyor” Hareketli Masal Kitabının Tasarımı

“Ela Mevsimleri Öğreniyor” adlı hareketli masal kitabı uygulaması, 16 etkileşimli sayfa ve kapaktan oluşmaktadır. Ölçüleri 25x24 cm’dir. Karakter ve mekan illüstrasyonları okul öncesi çocuklarının algılayabileceği düzeyde tasarlanmaya çalışılmıştır. Ön kapak üzerine, kitabı alacak kişileri yönlendiren kitabın hangi yaş grubu için hazırlandığını gösteren ibare eklenmiştir (Bkz. Şekil: 1). Kapağın sağ alt kısmına ise kitabın türü ve içeriği hakkında bilgi paylaşılmıştır.

Şekil: 1 "Ela Mevsimleri Öğreniyor" hareketli masal kitabının kapağı

Kapak üzerinde yerleştirilen yazıların okunaklı, renkli ve dinamik yerleştirilmesi içerik hakkında eğlenceli olduğu izlenimini alıcıya vermektedir.

Şekil: 2 "Ela Mevsimleri Öğreniyor" hareketli masal kitabının arka kapağı

Kitabın arka kapağında ön kapaktaki sahnenin devam ettirilerek bir bütünlük oluşturulduğu görülmektedir. Kapağın tam ortasında "Bir yıl 365 gün, 52 Hafta, 12 Ay ve 4 Mevsimdir. Peki Bu

Mevsimler Nelerdir?" yazılı içerik hakkında ön bilgi veren bir arka kapak yazısı bulunmaktadır (Bkz. Şekil: 2). Hem bir fen bilgisi vererek hem de soru sorarak içerik hakkında çocuğu heyecanlandırmak amaçlanmıştır.

Şekil: 1 "Ela Mevsimleri Öğreniyor" hareketli masal kitabının 1 ve 2. sayfası

Kitabın ilk sayfasını açıldığında güneş ile konuşan Ela karakteri görülmektedir. Üç boyutlu parça olarak güneş, neredeyse sayfanın yarısına gelecek şekilde yerleştirilmiştir. Vurgu üç boyutlu olarak tasarlanan güneşe verilmiştir. Sağ ve sol tarafta açık zemin üzerine yazılar yerleştirilmiş ve okunaklı olması sağlanmıştır. Ana karakter sağda betimlenmiştir (bkz. Şekil: 3).

Şekil: 4 "Ela Mevsimleri Öğreniyor" hareketli masal kitabının 3 ve 4. Sayfası

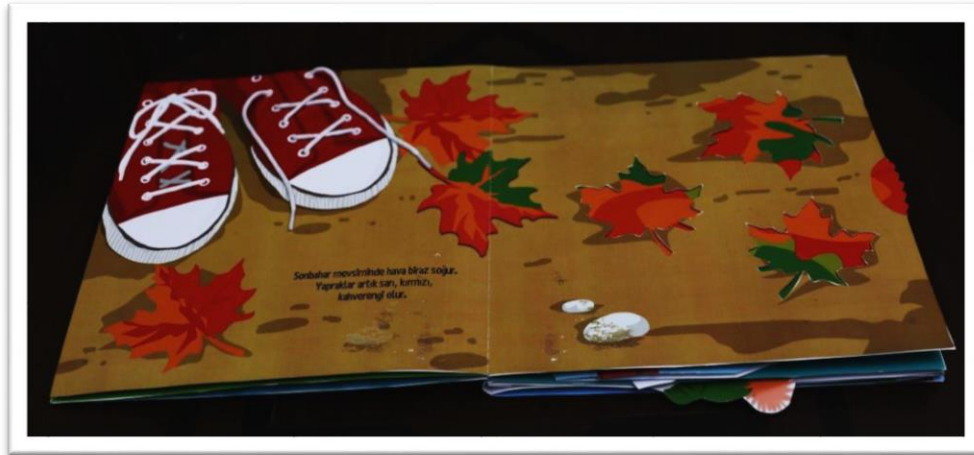
Kitabın 3. ve 4. sayfasında ise ana karakter olan Ela ve annesinin konuşma sahnesi yer almaktadır. Bu sayfadaki vurgu diyalogun yaşandığı sahnenin üç boyutlu olarak tasarlanmasıyla sağlanmaktadır. İki figürün hemen arkasında bulunan dolabın üzerinde Türk kültüründe var olan çini vazo, cam şekerlik ve el işi dantel örtü resmedilmiştir (Bkz. Şekil: 4).

Şekil: 5 "Ela Mevsimleri Öğreniyor" hareketli masal kitabının 5 ve 6. sayfası

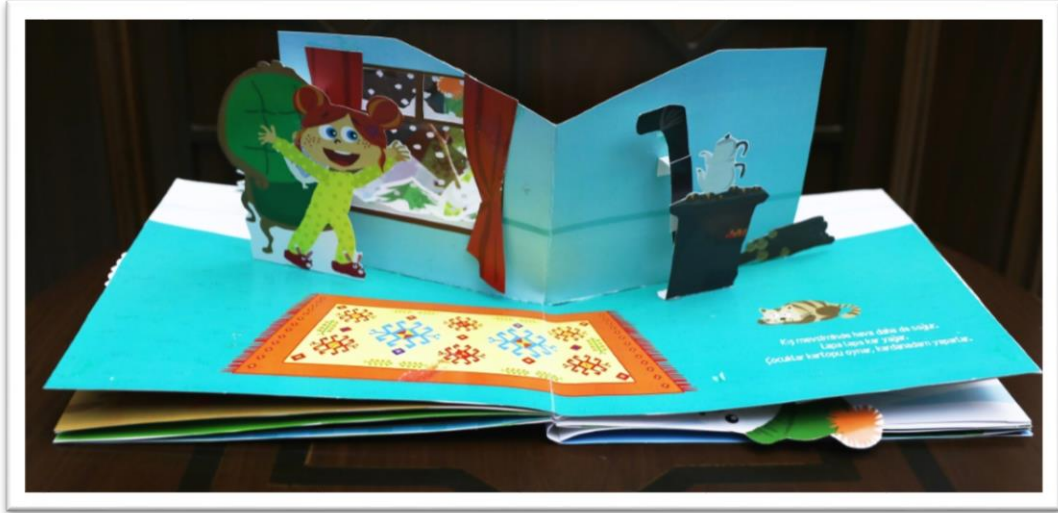
Kitabın 5. ve 6. Sayfasına geldiğimizde artık mevsimleri anlatan sayfaların başladığı görülmektedir. İlk anlatılan Yaz mevsimidir. Araştırmacı tarafından hazırlanan bu sayfa hem üç boyutlu hem de hareketli, interaktif bir sayfadır. Çocuğa sayfa içerisinde nesneleri hareket ettirme olanağı sağlanmaktadır (Bkz. Şekil: 5).

Tasarlanan sayfada ilk olarak yaz mevsiminde meyveleri olan elma ağacının üç boyutlu formu dikkat çekmektedir. Sağ alt tarafta yer alan beyaz cebin içinde yer alan meyvelerin ağaca cırt cırt yardımıyla takılması çocuktan istenmektedir. Çocuk isterse meyveleri ağaçtan toplayarak aynı cebe yerleştirilebilir ve böylece tekrar oynayabileceği eğlenceli bir etkinlik alanı oluşturulduğu düşünülmektedir. Aynı sayfa üzerinde yer alan kaplumbağa ise yine çocuk tarafından el ile hareket ettirilebilecek şekilde yerleştirilmiştir. Tasarımcı oluşturduğu hareketli yol oyuğu ile harekete rehberlik kazandırmıştır.

Şekil: 2 "Ela Mevsimleri Öğreniyor" hareketli masal kitabının 7 ve 8. sayfası

Kitabın 7. ve 8. sayfasına diğer sayfalardan farklı bir bakış açısıyla çocuğun sayfaya bakması amaçlanmıştır. Tasarımda, yukarıdan aşağıya bakış yönü oluşturulmuştur. Bu sayfada okul öncesi dönem çocuklarının birçoğunun zorlukla başarabildiği motor gelişimlerinden biri olan parmak koordinasyonu ile yapılan ayakkabı bağcığını bağlama becerisi istenmektedir. Sayfadaki diğer hareketli parça ise sağ tarafta yer alan sayfa içine gizlenmiş renkli tekerlektir. Çocuk bu tekerleği parmaklarıyla çevirerek sayfa üzerinde bulunan yaprakların renklerini değiştirmeleri istenmektedir. Metinde belirtilen renkler, tekerlek çevrildikçe değişmektedir (Bkz. Şekil: 6).

Şekil 3 "Ela Mevsimleri Öğreniyor" hareketli masal kitabının 9 ve 10. sayfası

Kitabın 9. ve 10. sayfasına gelindiğinde iç mekan bir tasarım yapılmıştır. Mevsim Kış'tır Diğer sayfa tasarımlarından farklı olarak çocuğun eğilerek ya da yönünü değiştirerek içerdeki camdan dışarıya bakması istenmiştir. İç mekana yerleştirilen Türk evlerinde sıkça tercih edilen kömür sobası ve kışın sıkça üzerinde pişirilen kestane meyvesi, demlik betimlenmiştir. Yerde bulunan Türk motifleriyle süslenmiş bir de kilim bulunmaktadır (Bkz. Şekil: 7).

Şekil: 4 "Ela Mevsimleri Öğreniyor" hareketli masal kitabının 9 ve 10. Sayfa detayı

Evin içi sıcak ve huzurlu resimlenirken camdan dışarıya bakıldığında kardan beyazlaşmış ağaçları ve kardan adam figürleri görülmektedir (Bkz. Şekil: 8). Bu saydaki üç boyutlu vurgulama iki mekanı ayıran duvar formuyla oluşturulmaktadır. Duvardaki cam hissi asetat kağıtla sağlanmaktadır. Üzerindeki beyaz noktacıklar ise dışarda kar yağının devam ettiği hissini vermektedir.

Şekil: 9 "Ela Mevsimleri Öğreniyor" hareketli masal kitabının 11 ve 12. Sayfa

Kitabın 11. ve 12. sayfası kış mevsimin devamı biçiminde sadece dış mekanı gösterecek şekilde tasarlanmıştır. Merkezden A katlama formuyla oluşturulmuş üç boyutlu bir kardan adam ve

karlarla süslü çam ağaçları resmedilmiştir. Bu sayfanın sol alt kısmında bilmece kısmı yer almaktadır. Sağ tarafında ise hareketli başka bir parça kullanılmıştır (Bkz. Şekil: 9).

Şekil: 10 "Ela Mevsimleri Öğreniyor" hareketli masal kitabının 11 ve 12. sayfa hareketli parçaların görüntüsü

Sol kısımdaki kapakçık açıldığında içinde kış mevsimi ile ilgili bir bilmece yer almaktadır. Bilmecede “Şekere benzer tadı yok. Havada uçar kanadı yok.” Yazmaktadır. Kapakçıkta, üzerinde “Cevap” yazan cırt cırtlı başka bir parça bulunmaktadır. Çocuk parçayı kaldırdığında bilmecenin cevabını öğrenmektedir (Bkz. Şekil: 10). Sağ kapakçığı kaldırdığında ise ana karakter olan Ela’nın kar üzerinde eğlenceli vakit geçirdiğinin resmedildiği görülmektedir.

Şekil 5 "Ela Mevsimleri Öğreniyor" hareketli masal kitabının 11 ve 12. sayfa detayı

Tam merkezden diklenen üç boyutlu tasarlanan kardan adam, çocukların kış mevsiminde severek yaptığı bir figür olarak şirin bir biçimde resmedilmiştir (Bkz. Şekil: 11).

Şekil 6 "Ela Mevsimleri Öğreniyor" hareketli masal kitabının 13 ve 14. sayfa

Kitabın 13. ve 14. sayfasında artık İlkbahar mevsimi anlatılmaktadır (Bkz. Şekil: 12). Bu sayfada da yine karakterin kendi gözüyle baktığı açı seçilmiştir. Karakterin ellerine bir kelebeğin konduğu resmedilmiştir. Buradaki vurgu 3 boyutlu olarak tasarlanan kelebek ile sağlanmıştır.

Şekil: 13 "Ela Mevsimleri Öğreniyor" hareketli masal kitabının 13 ve 14. sayfa hareketli parçanın görüntüsü

Aynı sayfada yer alan sağ taraftaki yapraklarla resmedilmiş kapakçık kaldırıldığında içinde gizlenmiş hareketli kırmızı çiçeğin yer aldığı görülmektedir (Bkz. Şekil: 13). Kapak açılıp kapandığında çiçekte aynı şekilde hareket etmektedir.

Şekil: 7 "Ela Mevsimleri Öğreniyor" hareketli masal kitabının 15 ve 16. sayfa

Son sayfaya gelindiğinde artık Ela'nın mevsimleri öğrendiği ve hepsini birbirinden çok sevdiğini gösteren bir görsel oluşturulmuştur. Bu sayfa üzerinde yine merkezden oluşturulan üç boyutlu bir daire görülmektedir (Bkz. Şekil: 14). Sayfa üzerinde dört mevsimi de anlatan bazı nesneler sağlı sollu olacak şekilde yerleştirilmiştir.

Tartışma

Araştırma sonucunda piyasada satışa sunulmuş olan okul öncesi dönem çocuklarına yönelik hazırlanan hareketli ve üç boyutlu hikaye kitaplarının neredeyse hepsinin yabancı yayın olduğu görülmektedir. Gönen ve diğerleri (2014), birden fazla duyuya hitap eden ve oyuncak/kukla gibi ek materyalle satışa sunulan kitapların etiket fiyatlarının daha yüksek olduğu tespit edilmiştir. Bu durum, kitap üretim maliyetinin yüksek olması ve çeviri kitapların telif maliyetinin bulunmasıyla açıklanabilir demiştir. Oysaki yeterli bir altyapı ve eğitimle yerli, daha ucuz üretimin yapılabileceği oluşturulan örnek çalışma ile gösterilmektedir. Çakmak Güleç ve Geçgel (2006), 12-15 cm'lik kitaplar küçük, 16-22 cm'lik kitaplar orta, 22 cm'den uzun kitaplar büyük boy olarak gruplanabilir demiştir. İncelenen birçok araştırmanın sonucunda çocukların farklı beğenileri olduğu anlaşılmıştır. Kimi küçük boy kitapları tercih ederken bir başka çocuk büyük boy kitabı tercih edebilir. Becker (1974), büyük boy kitapların, kitabın okunması sırasında çocuğun resimleri daha iyi takip edebilmesini sağladığını belirtmiştir. Yaş gurubunun gelişim düzeyi ve kazanımları göz önüne alınarak kitabın boyutu ile birlikte içerik ve kurgusunun da önemli olduğu sonucuna varılmıştır. Gönen ve diğerleri (2014), 0-3 yaş çocuklarına yönelik hazırlanan resimli kitaplar fiziksel, resimleme ve içerik özellikleri açısından çocuğun gelişimsel ihtiyaçlarına uygun olarak hazırlanmalıdır. Koca, (2014) ise, çocukların kendilerini özgürce gerçekleştirebilmelerine (düşünmesine, gülmesine, eğlenmesine, düşlemesine vb.) imkan sağlayacak durumlar kurgulanarak çocuklara sunulmalıdır. Kitaplar, dil ve görsel özellikleriyle çocukların hem sanat hem de düşünme eğitimi sürecini desteklemelidir şeklinde yorumlamıştır. Şimşek, (2016), Okul öncesine yönelik yayınlarda konu, çocukların yakın çevresinden seçilmeli, anne, baba, kardeş sevgisi, doğa olayları, hayvanlar ve olağanüstü nesne ve olayları işlenmelidir, demektedir. Okul öncesi dönem çocuklarının dikkat süreleri kısadır. Bu sebeple iyi bir çocuk kitabının içeriğinde bunu dikkate alması, söylenmek istenilen şeylerin olabildiğince az kelime ile anlatılması gerekmektedir (Koca, 2014). Bu yüzden hareketli ve üç boyutlu olarak hazırlanan çocuk kitaplarının zor ve karmaşık

konuları bile daha etkili ve eğlenceli bir şekilde aktarabileceği düşünülmektedir. Kaptan (2006), vurgunun tasarımı hareketi yoğunlaştırmak, duraksamalar ve patlamalarla öğrencinin etkileşimini sürekli kırdığını belirtmektedir. Üç boyutlu kitaplarda ise vurgu hem illüstrasyonlar aracılığıyla sağlanabilirken hem de hareket eden parçalarla bu etkinin verilebileceği görülmektedir. Araştırmacı tarafından hazırlanan örnek kitapta da olduğu gibi her sayfanın farklı kurgularla tasarlanmasıyla, çocuk ile kitap arasındaki etkileşimi canlı tutabileceği düşünülmektedir.

Yapılan birçok araştırmaya göre çocuklara yönelik olarak hazırlanan resimli hikaye kitapları; çocuğa kavram ve görsel algı deneyimleri kazandırma, yaratıcılığı ve gerektiğinde problem çözme becerisini geliştirme gibi katkılar sağlayarak görsel anlamda çocukları olumlu yönde desteklemektedir (Alpöge, 2003; Aslan, 2006; Baker, Scher ve Mackle, 1997; Civaroglu, 2000; Dağlıoğlu ve Çakmak, 2009; Dilidüzgün, 2003; İpek-Yükselen ve Bencik-Kangal, 2011; Kiefer, Hepler, Hickman ve Hucks, 2007; Leech ve Rowe, 2014; Özyar, 2012; Sever, 2015; Tanju, 2010; Turla, 2015).

Sonuç

Araştırmacı tarafından tasarlanan hareketli ve 3 boyutlu masal kitabının grafiksel olarak iç ve dış yapı özelliklerinin, okul öncesi çocukların düzeyine uygunluğu, araştırmacı tarafından belirli ölçütler dikkate alınarak geliştirilen uzman değerlendirme formu ile tespit edilmiştir. Bu kapsamda iki Grafik Tasarım alan uzmanının görüşlerine başvurularak, tasarlanan masal kitabının iç yapı özelliklerini “tema, konu, kahramanlar, plan ve üslup” açısından ve dış yapı özelliklerini “kitabın boyutu, sayfa düzeni, harfler, illüstrasyonlar ve kapak (kâğıt, cilt)” açısından uygun değil, biraz uygun, uygun ve tamamen uygun şeklinde değerlendirmeleri istenmiştir. Uzmanlar tarafından yapılan değerlendirme sonuçları Tablo 1’de sunulmuştur.

Tablo 2: Okul Öncesine Yönelik Hazırlanan Hareketli Masal Kitabı İllüstrasyonu İçin Uzman Değerlendirme Sonuçları

Kategoriler	Temalar	Değerlendirme							
		I.Uzman				II.Uzman			
		U. D.	B.U. .	U.	T.U.	U. D.	B.U. .	U.	T.U.
İç Yapı	Tema				X				X
	Konu				X				X
	Kahramanlar				X				X
	Plan				X				X
	Üslup			X					X
Dış Yapı	Kitabın Boyutu				X				X
	Sayfa Düzeni				X				X
	Harfler				X				X
	İllüstrasyonlar				X				X
	Kapak			X					X

Tablo 1 incelendiğinde alan uzmanlarının genel olarak tasarlanan masal kitabının iç ve dış yapı özelliklerini “uygun ve tamamen uygun” aralığında değerlendirdikleri görülmektedir. Alan uzmanları tarafından yapılan değerlendirmeye ilişkin güvenilirlik katsayısı Miles ve Huberman’ın (1994, s.64) “güvenirlik = (görüş birliği / görüş birliği + görüş ayrılığı) X 100” formülü dikkate alınarak her bir kategori için ayrı ayrı hesaplanmıştır. Bu doğrultuda iç yapı kategorisi için güvenilirlik %80 ve dış yapı kategorisi için güvenilirlik yine %80 olarak hesaplanmıştır. Miles ve Huberman (1994, s.64) uzmanlar arasında yapılan değerlendirmede uyumun en az %70 olması gerektiğini vurgulamaktadır. Alan uzmanları tarafından yapılan değerlendirmenin sonucu, tasarlanan hareketli ve 3 boyutlu masal kitabının grafiksel olarak iç ve dış yapı tasarım

özelliklerinin okul öncesi çocukların düzeyine uygun olduğunu ve tasarım açısından güvenilir sonuçlar verdiğini göstermektedir.

Geçmişten günümüze üç boyutlu ve hareketli kitapların gelişimi incelendiğinde; Çocukların bilişsel yeteneklerini olumlu yönde geliştirdiği, yaratıcı hayal gücünü zenginleştirerek kitap sevgisini oluşturduğu, çevresiyle daha kolay iletişim sağlamasına yardımcı olacak görsel iletişim nesnelerinden biri olduğu gözlemlenmiştir.

Yapılan literatür araştırmalarında algı üzerindeki olumlu etkilerini öğrendiğimiz hareketli kitap türlerinin, başlangıçta sadece yetişkin bireyler için pozitif bilim alanında karmaşık konuları anlamaları doğrultusunda hazırlandığı, fakat teknolojinin hızla gelişmesi ve okul öncesi çocuk eğitimi alanında çalışmaların devam etmesiyle günümüzde artık çoğunlukla küçük yaştaki çocuklar için eğlence ve boş vakitlerini değerlendirmelerini sağlayan bir iletişim nesnesi olarak kullanıldığı belirlenmiştir.

Hazırlanacak hareketli ve üç boyutlu masal kitaplarının tasarımları ve kitabın kurgusu, çocuğun yaratıcılık düzeyine, gelişim evresine uygun olmalı ve çocuğa kitabı sevdirebilmelidir. Tasarımcı, illüstrasyonları yaparken hareket ve mekanizmanın çalışma disiplinine uygun bir alt yapı oluşturmalıdır. Bu bağlamda hareket çeşitliliği ve farklı pop up türleri tercih edilmelidir. Sayfalar arasındaki hareket farklılıkları çocuğun ilgisini böylelikle daimi aktif tutacak, çocuğun kitapla daha çok etkileşimini sağlayacaktır.

Okul öncesi dönemle ilgili yapılan araştırmalarda elde edilen bulgular; bu dönem çocukları için hazırlanan görsel materyallerin çocukların yaratıcılık düzeyine olumlu katkı yaptığını göstermiştir. Pop up kitaplar, çocukların birden fazla duyusunu aktifleştirerek onlara ilham verdiği düşünülmektedir. Hareketli, üç boyutlu formlar, okul öncesi dönem çocukları için yaratıcı ve kitaplara aşina olma konusunda destekleyici bir materyal olacaktır. Kitapların bilgi kaynağı olduğunun yanında eğlenceli olduğunun da hissi verilmesi ileriki zamanlarda kitaplarla daha iç içe olmalarını destekleyecektir.

Hareketli masal kitapları, okul öncesi dönem çocuklarının hem bilişsel hem de fiziksel gelişimlerine olumlu anlamda katkı sağlayacağı, ayrıca eğitim ve öğretim için ideal interaktif bir materyal olacaktır. Güzel ve Kurtulan (2017), yaptıkları araştırmada, yaş gruplarına göre erken çocukluk döneminde çocukların bilişsel ve sosyal becerilerin yakından ilişki içinde olduğunu tespit etmiştir. Bu eklektik durum öğrenmede kullanılan materyallerin çeşitliliğini ve içeriğinin ne nedenle önemli olduğunu göstermektedir. Hareketli kitapların bu kapsamda alternatif bir materyal olacağı düşünülmektedir.

Türkiye’de piyasada yer alan hareketli masal kitaplarının neredeyse tamamı telifi ödenerek Çin’de basılmıştır. Yayın hakları korunarak Türkçeye çevrilerek yeniden yayınlandığı görülmüştür. Birçoğunda kitabın hangi yaş grubuna uygun olduğuna dair bir ibarenin olmadığı görülmektedir. Çiftçi (2013), çocuk kitaplarının eğitsel amacına ulaşması, uygun yaş düzeyindeki kitabın seçilmesiyle doğrudan ilişkilidir. Bu sebeple okul öncesi dönem hikaye kitaplarında yaş grubu önerisinin bulundurulması kavram gelişimini destekler nitelikte olacaktır (Balat, Kılıç, 2017).

Milli Eğitim Bakanlığı (MEB), Temel Eğitim Genel Müdürlüğü tarafından hazırlanan “Okul Öncesi Eğitim Programı” referans alınarak, okul öncesi çocukları (36-72 ay) için hazırlanan tüm görsel yazılı materyallerin gelişim özellikleri ve kazanımları temel alınarak tasarlanmasının yararlı olduğu düşünülmektedir.

Öneriler

Okul öncesine yönelik hareketli masal kitapları illüstrasyonlarının tasarım sorunları ve kurgulama aşamasındaki oluşan durumlar incelendiği araştırmanın sonuçları irdelendiğinde uygulanabilecek öneriler aşağıda sunulmuştur:

- Telif ödenerek yurt dışında hazırlanan ve basılan yabancı hareketli masal kitaplarına karşılık olarak ülkemizde de belirli şartlar sağlandığında Türk kültür öğelerini içinde barındıran yerli hareketli masal kitapları hazırlanabileceği konusunda tasarımcıların desteklenmesi önerilmektedir.
- Yapılan literatür araştırmasında ve de saha çalışmalarında gözlemlenen şudur ki, ülkemizde hareketli kitap türlerine örnek gösterilebilecek çalışmalar neredeyse yoktur. Yayınevleri, genellikle yurt dışından satın aldıkları telif ve projeleri Türkçe'ye uyarlayarak piyasaya sunmaktadır. Karmaşık kurgu yapısı ve kağıt mühendisliği gibi teknik bilgilerin geliştirilmesiyle ülkemizde de iyi örneklerin hazırlanabileceği önerilmektedir.
- Yüksek Öğretim Kurumu (YÖK) tarafından şartları sağlayabilen belirli akademik birimlerde illüstrasyon ve çocuk kitabı resimlemesi alanında bölümlerin açılabilmesi; önemli bir sektör olan çocuk yayıncılığı için kalifiye ve alanında uzmanlaşmış tasarımcıların yetiştirilebileceği önerilmektedir. Hareketli kitap türü için gerekli olan kağıt mühendisliği ve montaj bilgisinin bu bölümlerde ders konusu olarak seçilebileceği de düşünülmektedir.
- Anne-babalar ve öğretmenlerin çocukların gelişim alanlarını dikkate alarak, onların yaşlarına uygun, ilgilerini çekecek, eğitici ve öğretici birçok uyarıcının bulunduğu ortamlar sunmalı ve onlara geliştirici materyaller seçmelidirler. Böylece çocukların gelişim düzeyine uygun materyalleri kullanarak dünyaları ve yakın çevreleriyle olan ilişkileri hakkında bilgi edinilerek, gelişimlerini daha sağlıklı tamamlamalarına yardımcı olacağı düşünülmektedir.
- Okul öncesi dönem çocukları için hazırlanan bir masal kitabının tasarımını yapan, çizen ve yayıncılığını yapan tüm bireylerin nitelikli çocuk kitapları hazırlama konusunda daha duyarlı ve eğitimli olması önerilmektedir.
- Hareketli kitaplar, okul öncesi çocukların (36-72 ay) okuma yazma bilmeseler bile sayfalar arasında gezinirken eğlenmelerini hatta içerik bakımından kalıcı etkiler bırakabileceği düşünülmektedir. Aktif olarak çocuğu hikayeye dahil etmek ve motor gelişimini de destekleyecek etkinliklere olanak sağlamak, yaratıcılık açısından daha destekleyici olabileceği görülmektedir. Eğitimcilerin bu bilgi dahilinde hareketli kitapları interaktif bir materyal olarak kullanabileceği önerilmektedir.

KAYNAKÇA

- Albayrak, H. (2000). Selçuk Üniversitesi anaokulu/anasınıfı öğretmenliği el kitabı. İstanbul: Haziran Yayınları.
- Alpöge, G. (2003). Çocuk edebiyatının çocuk gelişimine katkısı. *Çocuk*, 24, 32-33.
- Aslan, C. (2006). *Çocuk yazınında mizah kullanımının bilişsel, duyuşsal ve toplumsal yönden önemi*. II. Ulusal Çocuk ve Gençlik Edebiyatı Sempozyumunda sunulan bildiri. Ankara: Ankara Üniversitesi. Erişim adresi: <http://kitaplar.ankara.edu.tr/dosyalar/pdf/840.pdf>
- Baker, L., Scher, D. ve Mackler, K. (1997). *Home and family influences on motivations for reading*. *Educational Psychologist*, 32, 69-82. doi: 10.1207/s15326985ep3202_2
- Balat, G., Kılıç, Z., Değirmenci, Ş. ve Ünsal, F. (2017). Okul öncesi dönem çocuklarına yönelik resimli çocuk kitaplarında yer alan temel kavramların incelenmesi. *Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*. Doi: 10.21764/mauefd.319461

- Becker, G. S. (1974). A theory of social interactions. *Journal of Political Economy* 82 (6), 1063-1093. Erişim adresi: https://www.jstor.org/stable/1830662?seq=1#metadata_info_tab_contents
- Ciravoğlu, Ö. (2000). *Çocuk edebiyatı*. İstanbul: Esin Yayınevi.
- Çiftçi, F. (2013). Çocuk edebiyatında yaş gruplarına göre kitaplar ve özellikleri. Muş: Alparslan Üniversitesi, *Sosyal Bilimler Dergisi, Anemon*. 1 (1), 125-137. Erişim adresi: <http://dergipark.ulakbim.gov.tr/anemon/article/view/5000106986/5000100020>
- Dağlıoğlu, H. E. ve Çakmak, Ö. Ç. (2009). Okul öncesi çocuklarına yönelik yayınlanan hikâye kitaplarının şiddet ve korku öğeleri açısından incelenmesi. *Türk Kütüphaneciliği*, 23, 510-534. Erişim adresi: <http://tk.org.tr/index.php/TK/article/view/505/498>
- Demiral, Ö. (1986). Okul öncesi dönemde fen ve doğa çalışmaları. Ya-pa 4. Okul Öncesi Eğitimi Yaygınlaştırma Semineri. Ankara: Ya-Pa Yayınları.
- Dilidüzgün, S. (2003). *Çocuk edebiyatı ve eğitsel özellikleri*. İstanbul: Morpa Kültür Yayınları.
- Erdal, Kelime, Celepoğlu, Ayşegül, Kılıç, Yasin, Arıcı, Ali Fuat ve Kara, Ruhi. (2007). Eğitim Fakülteleri İçin Çocuk Edebiyatı. Ö. YILAR, L. TURAN, (ed.). Ankara: Pegem Akademi: 67-200.
- Gönen, Mübeccel (2009). 2000-2008 Yılları Arasında Yayınlanan Resimli Çocuk Kitaplarının İçerik Resimleme ve Fiziksel Özelliklerinin İncelenmesi. SAĞLIK, GELİŞİM ve EĞİTİMDE ÇOCUK (1): 363.
- Gönen, M., Uludağ, G., Tanrıbuyurdu, Fındık, E. ve Tüfekçi, E. (2014). 0-3 Yaş çocuklarına yönelik resimli çocuk kitaplarının özelliklerinin incelenmesi. *Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi* (H. U. Journal of Education) 29(1), 126-139. Erişim adresi: <http://www.efdergi.hacettepe.edu.tr/yonetim/icerik/makaleler/1959-published.pdf>
- Güleç, Çakmak, H. ve Geçgel, H. (2006). *Çocuk edebiyatı*. İstanbul: Kök Yayıncılık.
- Güzel, B. ve Kurtulan, B. (2017). Erken Çocukluk Dönemi (4-7 Yaş) Bilişsel Beceriler İle Sosyal Beceriler Arasındaki İlişkinin İncelenmesi. *Electronic Turkish Studies*. Fall2017, 12 (28): 381-408. doi. 10.7827/TurkishStudies
- Kaptan, S. (2006). *Ders kitaplarında görsel düzen*. Ö. Demirel ve K. Kiroğlu (Ed.) Konu alanı ders kitabı incelemesi (s. 153-154) içinde. Ankara: Öğreti Yayınları.
- Karakaş, A. (2010). Anonim Türk halk edebiyatı ürünlerinden bilmecenin çocuk edebiyatına katkıları. *Karadeniz Dergi*, 2, 44-52.
- Kiefer, B. Z., Hepler, S. I., Hickman, J., ve Huck, C. S. (2007). *Charlotte huck's children's literature*. Mc Graw-Hill Companies.
- Koca, E. (2014). *Okul öncesi dönemde kitap ve çocuk kitapları*. İstanbul: Çamlıca Yayınları.
- Leech, K. A. ve Rowe, M. L. (2014). A comparison of preschool children's discussions with parents during picture book and chapter book reading. *First language*, 34, 205-226.
- İpek Yükselen, A. ve Bencik Kangal, S. (2011). Resimli Çocuk Kitaplarının Renk Kavramı Kazanımı Üzerine Etkisinin İncelenmesi. III. Ulusal Çocuk ve Gençlik Edebiyatı Sempozyumunda sunulan bildiri. Ankara: Ankara Üniversitesi.
- Milli Eğitim Bakanlığı (2013). *Okul öncesi eğitim programı* (36-72 Aylık çocuklar için), Ankara.
- Miles, M. B. ve Huberman, A. M. (1994). *Qualitative data analysis: An expveed sourcebook, (2nd Edition)*. California: SAGE Publications

- Oğuzkan, A. F. (2001). *Çocuk edebiyatı*. Ankara: Anı Yayıncılık.
- Özyar, G. S. (2012). Okuma becerisinin geliştirilmesi ve çocuğun dil-kavram gelişmesi bağlamında Yalvaç Ural'ın çocuk kitapları (Yüksek Lisans Tezi). Yök veri tabanından erişilmiştir (Erişim No. 328585).
- Rubin, E. G. K. (2010). *Paper engineering: Fold, pull, pop & turn. The smithsonian libraries exhibition gallery*, National Museum of American History, Stephen Van Dyk, Cooper-Hewitt, National Design Museum Library, Washington, DC.
- Sever, S. (2002). *Okul öncesi eğitim sürecinin bir oyun gereci olarak tekerleme ve bilmeceler*. Z. GÜNEŞ (Ed.). *Çocuk Edebiyatı* (s.77-98) içinde. Eskişehir: Anadolu Üniversitesi Yayınları,
- Sever, S. (2015). *Çocuk ve edebiyat* (8. basım). Ankara: Tudem Yayıncılık.
- Şimşek, T. (2016). *Okul öncesinde çocuk edebiyatı ve medya*. Ankara: Grafiker Yayınları.
- Tanju, E. H. (2010). Çocuklarda kitap okuma alışkanlığına genel bir bakış. *Sosyal Politika Çalışmaları Dergisi*, 6, 30-39. Erişim adresi: <http://dergipark.ulakbim.gov.tr/spcd/article/view/5000107880/5000100590>
- Turla, A. (2015). *Okul öncesi dönemde çocuk edebiyatı* (2. basım). Ankara: Hedef CS Basın Yayın.
- Yalçın, A. ve Aytaş, G. (2011). *Çocuk edebiyatı*. 3. Baskı. Ankara: Akçağ Basım Yayım Pazarlama.
- Yıldırım, A. ve Şimşek, H. (2005). *Sosyal bilimlerde nitel araştırma yöntemleri*. 5. Baskı, Ankara: Seçkin Yayıncılık.
- Yılmaz, N. (2003). *Türkiye' de okul öncesi eğitimi. Erken çocuklukta gelişim ve eğitimde yeni yaklaşımlar*. İstanbul: Morpa Kültür Yayınları.